

Герман В.В., к. філол. н., доцент кафедри української мови,
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка

СИНКРЕТИЗМ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Риторична культура вчителя – складне ціле, основу якого становлять високий рівень освіченості й професійні знання, культура мислення, мовлення і спілкування, невербальна й зовнішня культури, талант, натхнення й майстерність. Синкретизм риторичної культури вчителя становлять логічна, психологічна, мовленнева й невербальна складові.

Логічна культура – складний комплекс знань, умінь і навичок учителя, який полягає в дотриманні логічних законів і системи доказів, недопущенні логічних помилок. Показниками логічної культури є доказовість (уміння аргументувати), обґрунтованість, істинність, виваженість фактів, чіткість і конкретність аргументів, відстоювання власної точки зору тощо [1, с. 38]. Тацит переконував, що оратором є той, хто в змозі говорити з кожного питання гарно, вишукано й переконливо, на користь часові і для задоволення слухачів.

Психологічна культура – це вміння вчителя встановлювати діалогову взаємодію зі слухачами, усувати перешкоди на шляху інтелектуальної співпраці з аудиторією. Взаємодія зі слухачами – це спільність психологічного стану вчителя і його слухачів, що викликані спільними роздумами й співпереживаннями в процесі їх сумісної інтелектуальної роботи [1, с. 44]. Ця спільність визначається взаємною зацікавленістю й довірою одне до одного. Сам факт встановлення контакту дає педагогу інтелектуальне й емоційне задоволення, бо «аудиторія – найкращий вчитель красномовства» (Скілеф).

Мовленнева культура – досконале володіння вчителем мовною системою, комунікативними якостями мовлення й виражально-риторичними засобами. Учитель повинен стати мовною особистістю. Мовна особистість – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленневу діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову й сприяє її розвитку (Ю. Караулов); який забезпечує розширення функцій мови, творення

україномовного середовища в усіх галузях суспільного життя, дбає про інтелектуальне спілкування літературною мовою (Л. Мацько). Мовну особистість учителя, – наголошує О. Семеног, – мають вирізняти філологічний стиль мислення, широкий філологічний кругозір, мовні, літературні, педагогічні здібності, вільне володіння українською мовою, мовна індивідуальність, виразне мовлення, гарна дикція, мовленнєва моральність тощо [2, с. 32-35].

Мовна особистість учителя, на наш погляд, – особистість педагога, яка володіє мовленнєвою культурою: дотримується літературних норм і комунікативних якостей мовлення, використовує оптимальні для конкретної комунікативної ситуації мовні засоби. Невід’ємною ознакою мовної особистості учителя є його мовнокомунікативна компетенція – сформована система професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

Невербальна культура оратора – це дотримання норм невербальної поведінки: естетика руху й пози (відкритість пози; гарна, виразна постава; пряма, гармонійна, плавна хода; зібраність; витончені й прості рухи); органічні, стримані, доцільні, ретельно обдумані жести; відповідна характерові мовлення міміка (впевненість, схвалення, осуд, невдоволення, радість, байдужість тощо); відкритий, доброзичливий зоровий контакт і посмішка; поставлений голос.

Отже, риторична культура як показник і фактор риторичної компетенції є основою формування риторичної особистості вчителя. Вищою формою реалізації риторичної особистості педагога є риторичний ідеал. Елітарна риторична особистість педагога – це особистість, яка, володіючи ефективним мисленням, якісним мовленням, демонструє високий культурно-комунікативний рівень, успішно реалізує закони риторики в будь-яких ситуаціях спілкування.

Література

1. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі : навч. пос. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – 190 с.
2. Семеног О. М. Українська культуромовна особистість учителя : теорія і практика : монографія. – Глухів : ГДПУ імені О. Довженка, 2008. – 298 с.